

بررسی ارتباط بین هوش هیجانی با شادمانی اجتماعی در نوجوانان تیزهوش مقطع راهنمایی مدارس شهر تهران

دکتر غلامعلی افروز^۱، ابراهیم شیخزاده^۲

چکیده

در این تحقیق به بررسی ارتباط بین هوش هیجانی با شادمانی در بین نوجوانان تیزهوش مقطع راهنمایی مدارس شهر تهران پرداخته شده و سؤال اصلی تحقیق بدین ترتیب عنوان گردید که: آیا ارتباط معنی‌داری بین هوش هیجانی با شادمانی نوجوانان تیزهوش مقطع راهنمایی مدارس شهر تهران وجود دارد؟ جامعه آماری پژوهش حاضر را تمامی نوجوانان تیزهوش مقطع راهنمایی در شهر تهران تشکیل می‌دهند که در حدود ۱۸۰۰ نفر (۱۰۰۰ نفر پسر و ۸۰۰ نفر دختر) می‌باشند که در سال تحصیلی ۸۹-۹۰ مشغول به تحصیل هستند. با توجه به اینکه روش پژوهش حاضر توصیفی بوده و از نوع زمینه‌یابی می‌باشد، به منظور تعیین حجم نمونه با بهره‌گیری از مفروضات تحقیقات زمینه‌یابی، تعداد ۱۲۰ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای، انتخاب شدند. ابزار اندازه‌گیری در این تحقیق، آزمون هوش هیجانی بار-آن و پرسشنامه شادمانی ساعتچی و کامکاری (۱۳۸۸) می‌باشد که پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها و محاسبه شاخص‌های آمار توصیفی به منظور تعیین نرمال بودن توزیع داده‌ها، از مدل آماری رگرسیون چندمتغیری، استفاده و یافته‌های تحقیق نشان داد که ارتباط مثبت معنی‌داری بین مؤلفه‌های «خوشبختی»، «خوش‌بینی»، «واقع‌گرایی» با «شادمانی» مشاهده می‌شود. بدین ترتیب که با افزایش «خوشبختی»، «خوش‌بینی» و «واقع‌گرایی»، «شادمانی» نیز افزایش می‌یابد و با کاهش مؤلفه‌های هوش هیجانی مذکور، «شادمانی» نیز کاهش می‌یابد.

واژگان کلیدی: هوش هیجانی، شادمانی، تیزهوش، شادمانی اجتماعی

مقدمه

بار ان^۱ برای اولین بار در سال ۱۹۸۰ مخفف بهره هیجانی (EQ)^۲ را مطرح کرد و در همان سال به تدوین پرسشنامه هوش هیجانی (EQI)^۳ پرداخت. به اعتقاد بار ان هوش شناختی تنها شاخص عمده برای پیش‌بینی موفقیت افراد نیست؛ زیرا بسیاری از افراد هوش شناختی بالایی دارند ولی آن‌طور که باید در زندگی موفق نیستند (اکبرزاده، ۱۳۸۳).

تعریف گلمن از هوش هیجانی بدین صورت است که او دو شیوه متفاوت از آگاهی و دانستن را مطرح می‌کند. شیوه عقلانی و شیوه هیجانی و زندگی روانی انسان را ناشی از تعامل کارکرد هر دو عامل می‌داند. او معتقد است به جای نادیده گرفتن هیجان‌ها، شخص بایستی به طور هوشمندانه با آن‌ها مواجه شود، تنها با هوش هیجانی می‌توان خود را برای پایداری در مقابله با ناکامی برانگیخت، حالات روحی و خلقی خود را تنظیم کرد و ارضای نیاز را به تعویق انداخت و از غرق شدن تفکر در مسائل ناراحت‌کننده اجتناب کرد و با دیگران همدلی نمود (پارسا، ۱۳۸۳).

رشته هوش هیجانی قویاً از چند رشته مرتبط متأثر بوده است. یکی از اینها مطالعه روان‌شناختی «شناخت و عاطفه» یا چگونگی تعامل هیجان‌ها و اندیشه‌ها است (نجفی زند، ۱۳۸۵).

به عبارتی دیگر، هوش هیجانی مبتنی بر هیجان‌ها و عواطف بوده و افرادی باهوش هیجانی بالا، از لحاظ جسمی سالمتر و از لحاظ مهارت‌های برقراری ارتباط در اجتماع در شرایط بهتری قرار دارند و بهتر می‌توانند هیجان‌ها را سازماندهی نموده و حتی احساس شادمانی بیشتری را تجربه کنند (آقایار، شریفی درآمدی، ۱۳۸۵).

هوش عاطفی شامل ویژگی‌هایی مثل توانایی تهییج و برانگیختن خود، استقامت و پایداری در مقابل شکست، از دست ندادن روحیه، پس راندن افسردگی و یاس در هنگام تفکر، همدلی و صمیمیت و برخورداری از امید است (جلالی، ۱۳۸۱).

در سال (۱۹۹۸) گلمن چارچوب هوش هیجانی را از این نظر بررسی کرد که چگونه توانایی بالقوه فرد بر اداره مهارت‌های مربوط به خود آگاهی، خودنظم‌دهی، آگاهی اجتماعی و مدیریت در روابط می‌تواند بر پیشرفت در شغل بیانجامد. او هوش هیجانی را به عنوان یک تئوری عملکرد می‌داند و به تازگی آمادگی هیجانی را مطرح ساخته که منظور وی نوعی توانایی آموخته شده و براساس هوش هیجانی فرد است که پیامد و نتیجه آن در عملکرد کاری وی روشن است (حسینی، ۱۳۸۱).

بررسی ارتباط بین هوش هیجانی با شادمانی اجتماعی در نوجوانان تیزهوش.....۹۹

از این رو، هوش هیجانی می‌تواند بهترین پیش‌بین برای موفقیت در زندگی و احساس شادمانی باشد. از سال ۱۹۹۸ تا کنون، اصطلاح‌های نظری و پژوهشی در این رشته به وقوع پیوسته‌اند، سنجه‌های جدیدی برای هوش هیجانی ساخته شده‌اند و پژوهش‌های جدی در این رشته در حال اجرا هستند. به همین دلایل، سال‌های ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۳ به طور کلی به عنوان نقطه عطفی برای شروع مطالعه رسمی هوش هیجانی تلقی می‌شود (اسکار،^۴ ۲۰۰۵).

شناختن هیجان‌ات خود، اداره کردن هیجان‌ات، برانگیختن خود، تشخیص هیجان‌ات در دیگران و اداره کردن روابط، از شاخص‌های هوش هیجانی است. از این رو، هوش هیجانی از مجموعه‌ای هیجان‌ات مهارت‌هایی تشکیل شده است که می‌تواند منجر به احساس شادمانی شده و یا عدم شادمانی را به وجود آورد (مایر و سالووی، ۱۹۹۷).

از متغیرهای تأثیرپذیر از هوش هیجانی، می‌توان به شادمانی به خصوص در بین نوجوانان، که دوره بحران‌زایی را تجربه می‌کنند، اشاره کرد. شادمانی از هیجان‌های جهانشمولی محسوب می‌شود که در همه فرهنگ‌ها دیده می‌شود و یکی از شایع‌ترین هیجان‌اتی است که می‌تواند بهداشت روانی را تحت تأثیر قرار دهد (نمازی، ۱۳۷۷).

به عبارتی دیگر، با ورود رشته روانشناسی به حیطه مطالعات در زمینه نوجوانان، پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه نشان داد که متغیرهای هیجانی از مؤلفه‌های بسیار مهم روانشناختی هستند که می‌توانند با هوش هیجانی در ارتباط باشند. به عنوان مثال یکی از یافته‌های بسیار جالبی که در مطالعات روانشناختی شادمانی حاصل شد، این موضوع بود، افرادی که از عدم کنترل هیجانی رنج می‌برند، کمتر احساس شادمانی می‌کنند (افتخاری، ۱۳۸۰).

بنابراین، شکل‌گیری مباحث مرتبط با شادمانی در علم روانشناسی که از آن می‌توان به عنوان روانشناسی شادمانی یاد نمود، بی‌تأثیر از سازه‌های روانشناسی و به خصوص هوش هیجانی نیست. با توجه به تحولات قرن بیست و یکم و مشکلات عمیقی که در تار و پود انسان رسوخ کرده و او را به سوی بیگانگی از خویشتن دعوت می‌کند، روانشناسان احساس نیاز شدیدی را به تحول چرخه هیجانی و عاطفی انسانی احساس نموده و اعتقاد دارند که هوش هیجانی به عنوان یکی از سازه‌های مهم روانشناسی بوده و می‌تواند در احساس شادمانی موثر باشد (شکوهی، ۱۳۸۱).

روانشناسان شادمانی از یکسو به تحرک انسان‌های خنثی در مسیر باروری و توانمندسازی آنان نگریسته و از سوی دیگر به مانع‌سازی و مقابله با بروز احتمالی مشکلات روانشناختی تاکید دارند.

روانشناسان شادمانی اعتقاد دارند که با افزایش شادمانی می‌توان بستر مناسبی را برای مقابله با اختلالات روانی ناشی از هیجان‌های منفی فراهم ساخت، زیرا شادمانی، از انسان در برابر ناملایمات زندگی محافظت می‌نماید. بنابراین، روانشناسی شادمانی به‌عنوان اعتراضی در زمینه کاربردهای روانشناسی بالینی به‌وجود آمده است؛ زیرا هرگز روانشناسان بالینی انسانها را به سوی باروری و توانمندسازی شخصی - اجتماعی دعوت نمی‌کنند و به دنبال شکوفایی نیروهای درونی انسان نیستند، آنان با لذت بردن انسان از زندگی سرو کار ندارند بلکه تنها به کاهش افسردگی، اضطراب، تعارض و فشار روانی می‌پردازند تا از این طریق اختلالات روانی تشدید نیافتد و در صورت امکان بتوانند این گونه اختلالات روانی را در بین مراجعین، کاهش دهند (پارسا، ۱۳۸۳).

لازم به ذکر است، احساس شادمانی هم دارای مولفه‌های عاطفی و هم دارای مولفه‌های شناختی است. افراد با احساس شادمانی بالا به طور عمده‌ای هیجان‌ات مثبت را تجربه می‌کنند و از حوادث و وقایع پیرامون خود ارزیابی مثبتی دارند، در حالیکه افراد با احساس شادمانی پایین، حوادث و موقعیت زندگی‌شان را نامطلوب ارزیابی می‌کنند و بیشتر هیجان‌ات منفی نظیر اضطراب، افسردگی و خشم را تجربه می‌نمایند (مایرز و دینر^۵، ۲۰۰۳).

باید توجه داشت که تجربه هیجان‌ات مثبت و خوشایند، از میزان تجربه‌های منفی و ناخوشایند می‌کاهد. به عبارتی دیگر، هر چه فرد زمان بیشتری را برای هیجان‌ات مثبت صرف کند به همان نسبت زمان کمتری را برای هیجان‌ات منفی باقی می‌گذارد. از سوی دیگر باید توجه داشت که هیجان‌ات مثبت و منفی حالات دو قطبی نیستند که فقدان یکی وجود دیگری را تضمین کند. یعنی احساس رضایتمندی تنها با فقدان هیجان‌ات منفی پدید نمی‌آید و عدم حضور هیجان‌ات منفی لزوماً حضور هیجان‌ات مثبت را به همراه نمی‌آورد، بلکه برخورداری از هیجان‌ات مثبت، خود به شرایط و امکانات دیگری نیازمند است (بهرامی، ۱۳۷۷).

با توجه به مطالب مذکور، آشکار است که هرگونه تلاشی در جهت شناساندن هوش هیجانی و عوامل مرتبط با آن از اهمیت شایانی برخوردار است. هوش هیجانی عاملی موثر در موفقیت‌های زندگی، رضایت از زندگی و در نهایت احساس شادمانی می‌باشد. در هر رشته کاری، هر شغل و پیشه‌ای و هر سبک زندگی علاوه بر موفقیت در زندگی، می‌توان شاهد همراهی شادمانی بود (اکبرزاده، ۱۳۸۳).

بررسی ارتباط بین هوش هیجانی با شادمانی اجتماعی در نوجوانان تیزهوش..... ۱۰۱

از این رو، ضروری است که به ارتباط بین هوش هیجانی با شادمانی در بین نوجوانان تیزهوش پرداخته و تعیین نمود که به چه میزان مؤلفه‌های هوش هیجانی بر میزان شادمانی نوجوانان تیزهوش مؤثر است. اجرای این گونه تحقیقات می‌تواند موجبات شناسایی برنامه‌های کاربردی برای افزایش شادمانی در نوجوانان شود. بنابراین، شناسایی اثربخشی برنامه‌های آموزشی در حیطه‌های روان‌شناختی به‌عنوان گامی مؤثر در اشاعه دانش کاربردی روان‌شناسی در حیطه آموزشگاهی است (نیکوبین، ۱۳۸۴).

ابهامات گوناگونی پیرامون ارتباط بین هوش هیجانی با شادمانی در بین نوجوانان تیزهوش وجود دارد، با این وجود، همواره شناسایی مؤلفه‌های تأثیرگذار هوش هیجانی بر شادمانی می‌تواند شناخت بیشتری را نسبت به هیجانات مثبت و به‌خصوص شادمانی ایجاد کند (آقایار و شریفی در آمدی، ۱۳۸۵).

در تحقیق ریچاردسون (۲۰۰۷)، پیرامون اثرات آموزش هوش هیجانی بر میزان عزت نفس، خشم و شادمانی دانشجویان، مشخص شد که آموزش هوش هیجانی می‌تواند منجر به افزایش عزت نفس و کاهش میزان خشم گردد، در حالیکه تأثیر معنی‌داری را بر روی شادمانی نشان نمی‌دهد.

در تحقیق اسکار (۲۰۰۵)، پیرامون اثرات آموزش هوش هیجانی بر میزان شادمانی نوجوانان ۱۵ تا ۱۸ سال، مشخص گردید که هوش هیجانی می‌تواند منجر به افزایش شادمانی گردد.

در تحقیق صادقی (۱۳۸۷)، که پیرامون اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر میزان شادمانی صورت گرفته است، مشخص گردید که آموزش هوش هیجانی می‌تواند شادمانی را افزایش دهد.

در تحقیق میرزایی‌تبار (۱۳۸۶)، که پیرامون اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی صورت گرفته، مشخص گردید که آموزش هوش هیجانی منجر به کاهش برخی ویژگی‌های شخصیتی همچون افسردگی، اضطراب، و عصبانیت گردد.

در تحقیق قهرمانی (۱۳۸۵)، که پیرامون اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر میزان خلاقیت و شادمانی جوانان شهر تهران صورت گرفته است مشخص گردید که هوش هیجانی می‌تواند خلاقیت و شادمانی را تبیین نموده و باعث افزایش متغیرهای فوق شود.

در تحقیق موسوی (۱۳۸۹) که پیرامون اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر کنترل خشم، هوش هیجانی و میزان شادکامی می باشد، مشخص گردید که هوش هیجانی می تواند باعث افزایش هوش هیجانی و شادکامی و کاهش خشم گردد.

پژوهش حقوقی و لانگ (۲۰۰۴) حاکی از آن است که آموزش مؤلفه های هوش هیجانی، تأثیر مستقیم بر روی حالات هیجانی و رفتارهای آینده دارد، همچنین بسیاری از متخصصان معتقدند که هوش هیجانی، سلامت روان و شادمانی نوجوانان را تحت تأثیر قرار می دهد.

از این رو، با توجه به اینکه در تحقیقات مذکور به ارتباط هوش هیجانی با شادمانی پرداخته و مشخص گردیده که متغیرهای مذکور با یکدیگر مرتبط می باشند، بنابراین، در تحقیق حاضر نیز به بررسی ارتباط بین هوش هیجانی با شادمانی پرداخته شده و مسأله اصلی تحقیق پیرامون شناسایی ارتباط بین هوش هیجانی با شادمانی است و بدین ترتیب مطرح می شود که:

سؤال اصلی

آیا بین مؤلفه های هوش هیجانی با شادمانی ارتباط معنی داری وجود دارد؟

سؤالات فرعی

در راستای پاسخگویی به سؤال اصلی، سؤالات فرعی با تأکید بر مؤلفه های شادمانی به شرح زیر تدوین می گردند:

آیا بین مؤلفه های هوش هیجانی با اجتناب از هیجانات منفی ارتباط معنی داری وجود دارد؟

آیا بین مؤلفه های هوش هیجانی با هیجان های مثبت ارتباط معنی داری وجود دارد؟

آیا بین مؤلفه های هوش هیجانی با رضایت از زندگی ارتباط معنی داری وجود دارد؟

روش شناسی

با توجه به اینکه هدف پژوهش حاضر بررسی ارتباط بین هوش هیجانی با شادمانی است، طرح پژوهش حاضر توصیفی بوده و از نوع زمینه یابی می باشد؛ زیرا هیچ گونه متغیر مستقلی از سوی پژوهشگر اعمال نشده و یا مورد دستکاری واقع نشده است و تنها به بررسی ارتباط بین متغیرهای تحلیل، پرداخته شده است.

جامعه آماری پژوهش حاضر را تمامی نوجوانان تیزهوش مقطع راهنمایی مدارس شهر تهران تشکیل می دهند که در سال تحصیلی ۸۹۹۰ مشغول به تحصیل می باشند. با توجه به این که دسترسی به تمامی اعضای جامعه مقدور بوده و می توان فهرستی از اعضا جامعه آماری تهیه نمود،

بررسی ارتباط بین هوش هیجانی با شادمانی اجتماعی در نوجوانان تیزهوش.....۱۰۳

از این رو، جامعه آماری در حیطه جوامع محدود جای می‌گیرد که با پیروی از طرح پژوهش توصیفی، حجم نمونه در این پژوهش، تعداد ۱۲۰ نفر (۶۰ نفر دختر و ۶۰ نفر پسر) می‌باشند که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شده‌اند. ابزار اندازه‌گیری در این تحقیق، آزمون هوش هیجانی بار - آن و پرسشنامه شادمانی ساعتچی و کامکاری، (۱۳۸۸) می‌باشد. پرسشنامه شادمانی ساعتچی و کامکاری (۱۳۸۸): پرسشنامه شادمانی، ۳۰ سؤال داشته و شامل سه خرده مقیاس هیجان‌ات مثبت، اجتناب از هیجان‌ات منفی و رضایت از زندگی می‌باشد که هر خرده مقیاس، ۱۰ سؤال را در بر می‌گیرد. پرسشنامه مذکور با توجه به طیف لیکرت بوده و به صورت پنج گزینه‌ای می‌باشد. روایی محتوایی این پرسشنامه با تأکید بر دیدگاه صاحب نظران و خبرگان مورد تأیید واقع شده است. همچنین، روایی عاملی یا سازه پرسشنامه فوق با استفاده از مدل آماری تحلیل عامل تأییدی، مورد بررسی واقع شده و واریانس مشترک تبیین شده برای سه خرده‌مقیاس فوق بالاتر از ۰/۴۰ گزارش شده است. در راستای محاسبه ضریب اعتبار پرسشنامه نیز مطرح می‌شود که پرسشنامه فوق با استفاده از روش آلفای کرانباخ معادل ۰/۹۵ و با استفاده از روش دو نیمه کردن با اصلاح اسپیرمن براون، ۰/۹۲ گزارش شده است.

آزمون هوش هیجانی بار - آن: در سال ۱۹۸۰ با طرح این سؤال که «چرا بعضی مردم نسبت به بعضی دیگر در زندگی موفق‌ترند» آغاز گردید. این آزمون، دارای ۱۱۷ سؤال و ۱۵ مقیاس می‌باشد که با حذف یا تغییر بعضی سؤالات و تنظیم مجدد سؤالات هر مقیاس، پرسشنامه از ۱۱۷ سؤال به ۹۰ سؤال تقلیل یافت و توسط بار - آن هنجاریابی گردید. مقیاس‌های آزمون عبارتند از:

خودآگاهی هیجانی، خودآزایی، عزت نفس، خودشکوفایی، استقلال، همدلی، مسؤولیت‌پذیری اجتماعی، روابط بین فردی، واقع‌گرایی، انعطاف‌پذیری، حل مسأله، تحمل فشار روانی، کنترل تکانش، خوش‌بینی و شادمانی. پایایی آزمون از طریق محاسبه آلفای کرانباخ برای دانشجویان پسر ۰/۷۴، برای دانشجویان دختر ۰/۶۸ و برای کل افراد ۰/۹۳ محاسبه گردید. پایایی آزمون با روش دو نیمه کردن برای دانشجویان پسر ۰/۶۶، برای دانشجویان دختر ۰/۵۷ و برای کل افراد ۰/۷۸ محاسبه گردید. ضریب پایایی به روش بازآزمایی به فاصله ۳ هفته ۰/۶۸ گزارش گردید.

در نهایت، در راستای تجزیه و تحلیل داده‌ها مطرح می‌شود که پس از محاسبه شاخص‌های آمار توصیفی (شاخص‌های گرایش مرکزی، شاخص‌های پراکنندگی و شاخص‌های توزیع) و تعیین

نرمال بودن توزیع متغیرهای هوش هیجانی و شادمانی، با استفاده از مدل آماری رگرسیون چندمتغیری به بررسی ارتباط بین هوش هیجانی (به عنوان متغیر مستقل) و شادمانی (به عنوان متغیر وابسته) پرداخته شده است.

یافته‌ها

جدول شماره (۱) شاخص‌های آماری مرتبط با بررسی متغیرهای «هوش هیجانی» و «شادمانی»

متغیر	شاخص‌های گرایش مرکزی			شاخص‌های پراکنندگی			شاخص‌های توزیع		
	نما	میانه	میانگین	دامنه تغییرات	واریانس	انحراف معیار	خطای معیار	ضریب کجی	ضریب کشیدگی
حل مسئله	۱۵	۲۰	۲۰/۵۳	۱۵	۲۱/۸۱	۴/۶۷	۰/۴۲	۰/۲۲	-/۲۴
خوشبختی	۳۰	۲۵	۲۴/۶۱	۱۸	۲۲/۹۶	۴/۷۹	۰/۴۳	۰/۵۸	-/۶۳
استقلال	۲۱	۲۱	۲۰/۷۸	۱۵	۱۷/۰۲	۴/۱۲	۰/۳۷	-/۰۳	-/۱۲
تحمل فشار روانی	۱۰	۱۷	۱۶/۶۶	۲۳	۳۸/۰۸	۶/۱۷	۰/۵۶	۰/۱۰	-/۸۹
خودشکوفایی	۱۶	۲۳	۲۲/۴۳	۱۵	۱۹/۵۷	۴/۴۲	۰/۴۰	-/۲۱	-/۲۰
خودآگاهی هیجانی	۲۳	۲۲	۲۱/۴۰	۱۷	۱۷/۹۸	۴/۲۴	۰/۳۸	-/۳۰	-/۲۶
واقع‌گرایی	۲۰	۱۸	۱۷/۶۷	۱۱	۱۰/۸۵	۳/۲۹	۰/۳۰	-/۲۲	-/۱۱
روابط بین فردی	۲۵	۲۱	۲۰/۴۶	۱۶	۱۷/۵۱	۴/۱۸	۰/۳۸	-/۶۰	-/۲۵
خوش بینی	۲۶	۲۲	۲۱/۵۰	۱۵	۱۴/۱۰	۳/۷۵	۰/۳۴	-/۱۴	-/۰۵
عزت نفس	۲۲	۲۰	۲۰/۱۳	۱۷	۱۶/۴۶	۴/۰۵	۰/۳۷	-/۴۴	-/۲۳
کنترل تکانش	۲۰	۱۹	۱۸/۱۰	۲۰	۲۰/۲۹	۴/۵۰	۰/۴۱	۰/۲۷	-/۰۱
انعطاف‌پذیری	۱۸	۱۸	۱۷/۸۲	۲۳	۲۲/۶۸	۴/۷۶	۰/۴۳	۰/۳۵	۰/۴۹
مسئولیت‌پذیری	۳۰	۲۵	۲۵/۱۷	۱۶	۱۴/۳۸	۳/۷۹	۰/۳۴	-/۴۵	-/۵۴
همدلی	۲۱	۲۴	۲۳/۹۰	۱۴	۱۰/۳۶	۳/۲۲	۰/۲۹	-/۰۶	-/۲۱
خودابرازی	۱۹	۲۰	۱۹/۷۴	۱۶	۱۳/۷۰	۳/۷۰	۰/۳۳	-/۲۸	-/۰۱
هوش هیجانی	۲۹	۳۱۰	۳۰۵/۱۸	۱۷۴	/۵۸	۳۷/۷۹	۳/۴۵	۰/۵۵	۰/۶۱
هیجانان مثبت	۲۸	۲۸	۲۸/۲۴	۱۷	۱۲/۹۴	۳/۵۹	۰/۳۲	۰/۱۰	-/۲۰
اجتناب از هیجانان	۲۸	۳۰	۲۹/۶۰	۱۸	۱۶/۳۹	۴/۰۴	۰/۳۶	-/۰۱	-/۵۵
رضایت از زندگی	۳۰	۳۱	۳۰/۶۲	۲۰	۱۷/۹۸	۴/۲۴	۰/۳۸	۰/۰۴	-/۴۰
شادمانی	۷۹	۵۰	۸۸/۴۶	۵۰	۱۰۰/۹۲	۱۰/۰۴	۰/۹۱	۰/۱۲	-/۴۴

با توجه به اینکه تفاوت اندکی بین نما، میانه و میانگین وجود دارد و میزان ضریب کجی و ضریب کشیدگی کمتر از ۱ است، توزیع فوق، مفروضه نرمال بودن را داراست و می‌توان از میانگین

بررسی ارتباط بین هوش هیجانی با شادمانی اجتماعی در نوجوانان تیزهوش.....۱۰۵
 به عنوان معرف شاخص گرایش مرکزی استفاده نمود و از مدل های آمار پارامتریک استفاده به عمل آورد.

سؤال اصلی: آیا بین مؤلفه های هوش هیجانی با شادمانی ارتباط معنی داری وجود دارد؟

جدول شماره (۲) رگرسیون چند متغیری جهت پیش بینی «شادمانی» از طریق «هوش هیجانی»

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معنی داری
رگرسیون	۴۹۳۰/۴۶	۱۵	۳۲۸/۶۹	۴/۸۲	۰/۰۰۱
باقیمانده	۷۰۷۹/۴۰	۱۰۴	۶۸/۰۷		

با توجه به جدول فوق و با تأکید بر میزان F بدست آمده، ارتباط معنی داری بین «هوش هیجانی» با «شادمانی» در سطح ۰/۰۱ = مشاهده می شود و توان پیش بینی «شادمانی» از طریق «هوش هیجانی» وجود دارد. بنابراین، جهت شناسایی و تبیین ضرایب رگرسیون، جدول ضرایب رگرسیون ترسیم می گردد.

ضرایب رگرسیون مرتبط با جدول شماره ۲

متغیر ملاک	متغیرهای پیش بینی کننده	میزان B	ضریب بتا	میزان t	سطح معنی داری
شادمانی	حل مسأله	-۰/۲۲	+۰/۱۰	-۰/۷۸	۰/۴۳۵
	خوشبختی	۰/۶۴	۰/۳۰	۳/۶۵	۰/۰۰۱ ^{***}
	استقلال	۰/۰۸	۰/۰۳	۰/۲۷	۰/۷۸۷
	تحمل فشار روانی	۰/۰۲	۰/۰۱	۰/۱۷	۰/۸۶۳
	خودشکوفایی	-۰/۲۶	-۰/۱۱	-۰/۸۵	۰/۳۹۵
	خودآگاهی	-۰/۳۰	-۰/۱۲	-۰/۴۲	۰/۱۵۶
	واقع گرایی	۰/۷۵	۰/۲۴	۲/۵۰	۰/۰۱۴ [*]
	روابط بین فردی	۰/۴۷	۰/۱۹	۱/۵۹	۰/۱۱۵
	خوش بینی	۱/۶۰	۰/۶۰	۵/۱۸	۰/۰۰۱ ^{***}
	عزت نفس	-۰/۴۲	-۰/۱۷	-۰/۳۵	۰/۱۷۷
	کنترل تکانش	۰/۱۶	۰/۰۷	۰/۴۶	۰/۶۴۴
	انعطاف پذیری	-۰/۰۹	-۰/۰۴	-۰/۲۸	۰/۷۷۵
	مسئولیت پذیری	۰/۳۳	۰/۱۲	۱/۳۳	۰/۱۸۴
	همدلی	-۰/۴۶	-۰/۱۴	-۰/۳۲	۰/۱۸۹
خوددرازی	-۰/۰۶	-۰/۰۲	-۰/۱۷	۰/۸۶۰	

با توجه به ضرایب رگرسیون چندمتغیری با روش ورود همزمان، می‌توان مطرح نمود که ارتباط مثبت معنی‌داری بین «خوشبختی»، «خوش‌بینی» و «واقع‌گرایی» با «شادمانی» مشاهده می‌شود. بدین ترتیب که با افزایش «خوشبختی»، «خوش‌بینی» و «واقع‌گرایی»، «شادمانی» نیز افزایش می‌یابد و با کاهش آن‌ها «شادمانی» نیز کاهش می‌یابد.

سؤال فرعی ۱: آیا بین مؤلفه‌های هوش هیجانی با اجتناب از هیجانات منفی ارتباط معنی‌داری وجود دارد؟

جدول شماره (۳) رگرسیون چندمتغیری جهت پیش‌بینی «هیجانات مثبت» از طریق «هوش هیجانی»

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معنی‌داری
رگرسیون	۳۱۶/۶۰	۱۵	۲۱/۱۰	۱/۷۹	۰/۰۴۵
باقیمانده	۱۲۲۳/۳۸	۱۰۴	۱۱/۷۶		

با توجه به جدول فوق و با تأکید بر میزان F بدست آمده، ارتباط معنی‌داری بین «هوش هیجانی» با «اجتناب از هیجانات منفی» در سطح $0/05 =$ مشاهده می‌شود و توان پیش‌بینی «اجتناب از هیجانات منفی» از طریق «هوش هیجانی» وجود دارد. بنابراین، جهت شناسایی و تبیین ضرایب رگرسیون، جدول ضرایب رگرسیون ترسیم می‌گردد.

ضرایب رگرسیون مرتبط با جدول شماره ۳

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بینی کننده	میزان B	ضریب بتا	میزان t	سطح معنی‌داری
اجتناب از هیجانات منفی	حل مسأله	+۰/۱۴	+۰/۱۸	۳/۲۰	۰/۰۲۲۲
	خوشبختی	+۰/۱۳	+۰/۱۸	۱/۹۰	۰/۰۵۹۹
	استقلال	+۰/۰۵	+۰/۰۶	۰/۴۶	۰/۶۴۲
	تحمل فشار روانی	+۰/۰۳	+۰/۰۵	۰/۵۱	۰/۶۱۰
	خودشکوفایی	+۰/۱۷	+۰/۲۰	۳/۲۲	۰/۱۸۸
	خودآگاهی	+۰/۰۱	+۰/۰۱	-۰/۰۱	۰/۹۸۹
	واقع‌گرایی	+۰/۲۵	+۰/۲۳	۲/۰۴	۰/۰۴۳
	روابط بین فردی	+۰/۰۸	+۰/۱۰	۰/۷۰	۰/۴۸۲
	خوش‌بینی	+۰/۴۳	+۰/۴۴	۳/۳۳	۰/۰۰۱۴*
	عزت نفس	+۰/۰۸	+۰/۰۹	-۰/۶۳	۰/۵۲۹
	کنترل تکانش	+۰/۰۳	+۰/۰۴	۰/۲۶	۰/۷۹۲
	انعطاف‌پذیری	+۰/۰۱	+۰/۰۱	۰/۰۸	۰/۹۳۳
	مسئولیت‌پذیری	+۰/۰۳	+۰/۰۳	۰/۳۳	۰/۷۴۲
	همدلی	+۰/۱۶	+۰/۱۴	۳/۱۴	۰/۰۵۴
	خوددرازی	+۰/۰۷	+۰/۰۷	۰/۴۸	۰/۶۲۸

بررسی ارتباط بین هوش هیجانی با شادمانی اجتماعی در نوجوانان تیزهوش.....۱۰۷

با توجه به ضرایب رگرسیون چندمتغیری با روش ورود همزمان، می توان مطرح نمود که ارتباط مثبت معنی داری بین «خوشبختی»، «خوش بینی» و «واقع گرایی» با «اجتناب از هیجانات منفی» مشاهده می شود. بدین ترتیب که با افزایش «خوشبختی»، «خوش بینی» و «واقع گرایی»، «اجتناب از هیجانات منفی» نیز افزایش می یابد و با کاهش آن ها «اجتناب از هیجانات منفی» نیز کاهش می یابد.

سؤال فرعی ۲: آیا بین مؤلفه های هوش هیجانی با هیجان های مثبت ارتباط معنی داری وجود دارد؟

جدول شماره (۴) رگرسیون چندمتغیری جهت پیش بینی «اجتناب از هیجانات منفی» از طریق «هوش هیجانی»

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معنی داری
رگرسیون	۹۵۸/۸۴	۱۵	۶۳/۹۲	۶/۷۰	۰/۰۰۱
باقیمانده	۹۹۱/۹۵	۱۰۴	۹/۵۳		

با توجه به جدول فوق و با تأکید بر میزان F بدست آمده، ارتباط معنی داری بین «هوش هیجانی» با «هیجانات مثبت» در سطح $\alpha = 0/05$ مشاهده می شود و توان پیش بینی «هیجانات مثبت» از طریق «هوش هیجانی» وجود دارد. بنابراین، جهت شناسایی و تبیین ضرایب رگرسیون، جدول ضرایب رگرسیون ترسیم می گردد.

ضرایب رگرسیون مرتبط با جدول شماره ۴

متغیر ملاک	متغیرهای پیش بینی کننده	میزان B	ضریب بتا	میزان t	سطح معنی داری
هیجانات مثبت	حل مسأله	۰/۱۰	۰/۱۱	-/۹۵	۰/۳۴۱
	خوشبختی	۰/۲۹	۰/۳۴	۴/۴۴	۰/۰۰۱ ^{**}
	استقلال	۰/۰۸	۰/۰۹	۰/۸۰	۰/۴۲۵
	تحمل فشار روانی	+/۰۱	+/۰۱	+/۰۵	۰/۹۶۰
	خودشکوفایی	+/۰۷	+/۰۷	۰/۶۲	۰/۵۳۳
	خودآگاهی	۰/۱۴	-/۱۵	۹/۸۲	۰/۰۷۲
	واقع گرایی	۰/۳۳	۰/۲۷	۲/۹۶	۰/۰۰۴ ^{**}
	روابط بین فردی	۰/۲۱	۰/۲۲	۱/۹۴	۰/۰۵۵ [*]
	خوش بینی	۰/۶۸	۰/۶۳	۵/۸۸	۰/۰۰۱ ^{**}
	عزت نفس	+/۰۳	+/۰۳	-/۳۲	۰/۷۴۵
	کنترل تکانش	-/۰۴	-/۰۴	-/۳۳	۰/۷۴۲
	انعطاف پذیری	+/۰۶	+/۰۷	+/۴۹	۰/۶۲۴
	مسئولیت پذیری	۰/۱۱	۰/۱۰	۱/۲۱	۰/۲۲۶
	همدلی	۰/۲۵	۰/۲۰	۱/۹۷	۰/۰۵۲ [*]
	خودابرازی	+/۰۶	+/۰۶	-/۵۰	۰/۶۱۶

با توجه به ضرایب رگرسیون چندمتغیری با روش ورود همزمان، می توان مطرح نمود که ارتباط مثبت معنی داری بین «خوشبختی»، «خوش بینی»، «واقع گرایی»، «روابط بین فردی» و «همدلی» با «هیجانان مثبت» مشاهده می شود. بدین ترتیب که با افزایش «خوشبختی»، «خوش بینی»، «واقع گرایی»، «روابط بین فردی» و «همدلی»، «هیجانان مثبت» نیز افزایش می یابد و با کاهش آن ها «هیجانان مثبت» نیز کاهش می یابد.

سؤال فرعی ۳: آیا بین مؤلفه های هوش هیجانی با رضایت از زندگی ارتباط معنی داری وجود دارد؟

جدول شماره (۵) رگرسیون چند متغیری جهت پیش بینی «رضایت از زندگی» از طریق «هوش هیجانی»

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معنی داری
رگرسیون	۶۱۰/۶۶	۱۵	۴۰/۷۱	۲/۷۶	۰/۰۰۱
باقیمانده	۱۵۲۹/۴۶	۱۰۴	۱۴/۷۰		

با توجه به جدول فوق و با تأکید بر میزان F بدست آمده، ارتباط معنی داری بین «هوش هیجانی» با «رضایت از زندگی» در سطح $0/01 =$ مشاهده می شود و توان پیش بینی «رضایت از زندگی» از طریق «هوش هیجانی» وجود دارد. بنابراین، جهت شناسایی و تبیین ضرایب رگرسیون، جدول ضرایب رگرسیون ترسیم می گردد.

ضرایب رگرسیون مرتبط با جدول شماره ۵

متغیر ملاک	متغیرهای پیش بینی کننده	میزان B	ضریب بتا	میزان t	سطح معنی داری
رضایت از زندگی	حل مسأله	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۱۶	۰/۸۷۴
	خوشبختی	۰/۲۱	۰/۲۳	۲/۵۸	۰/۰۱۱*
	استقلال	-۰/۰۶	۰/۰۶	-۰/۴۷	۰/۶۳۴
	تحمل فشار روانی	-۰/۰۱	-۰/۰۱	-۰/۰۴	۰/۹۶۴
	خودشکوفایی	-۰/۰۲	-۰/۰۲	-۰/۱۴	۰/۸۸۲
	خودآگاهی	-۰/۱۵	-۰/۱۵	۳/۵۹	۰/۱۱۴
	واقع گرایی	۰/۱۶	-۰/۱۲	۳/۱۷	۰/۲۴۳
	روابط بین فردی	۰/۱۷	۰/۱۶	۱/۲۲	۰/۲۲۲
	خوش بینی	۰/۴۹	۰/۴۳	۳/۴۳	۰/۰۰۱***
	عزت نفس	۰/۳۰	-۰/۲۸	۴/۰۹	۰/۰۳۹
	کنترل تکانش	-۰/۱۶	۰/۱۷	۱/۰۲	۰/۳۰۷
	انعطاف پذیری	-۰/۰۴	۰/۰۵	-۰/۲۹	۰/۷۶۹
	مسئولیت پذیری	۰/۱۸	۰/۱۶	۱/۶۰	۰/۱۱۲
	همدلی	-۰/۰۳	-۰/۰۲	-۰/۲۳	۰/۸۱۶
	خودپرازی	-۰/۰۶	-۰/۰۵	-۰/۴۱	۰/۶۸۳

بررسی ارتباط بین هوش هیجانی با شادمانی اجتماعی در نوجوانان تیزهوش.....۱۰۹

با توجه به ضرایب رگرسیون چندمتغیری با روش ورود همزمان، می‌توان مطرح نمود که ارتباط مثبت معنی‌داری بین «خوشبختی»، «خوش‌بینی» و «عزت‌نفس» با «رضایت از زندگی» مشاهده می‌شود. بدین ترتیب که با افزایش «خوشبختی»، «خوش‌بینی» و «عزت‌نفس»، «رضایت از زندگی» نیز افزایش می‌یابد و با کاهش آن‌ها «رضایت از زندگی» نیز کاهش می‌یابد.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه، در تحقیق حاضر نیز به بررسی ارتباط بین هوش هیجانی با شادمانی در بین نوجوانان تیزهوش مقطع راهنمایی مدارس شهر تهران پرداخته شده است، از مدل آماری تحلیل رگرسیون چندمتغیری استفاده به عمل آمده و با تأکید بر سؤال‌های تحقیق، یافته‌های زیر حاصل شد:

سؤال اصلی: آیا بین مؤلفه‌های هوش هیجانی با شادمانی ارتباط معنی‌داری وجود دارد؟ با استفاده از مدل آماری رگرسیون چندمتغیری به آزمون سؤال فوق پرداخته و یافته‌های تحقیق نشان داد که ارتباط مثبت معنی‌داری بین «خوشبختی»، «خوش‌بینی» و «واقع‌گرایی» با «شادمانی» مشاهده می‌شود.

سؤال فرعی ۱: آیا بین مؤلفه‌های هوش هیجانی با اجتناب از هیجانات منفی ارتباط معنی‌داری وجود دارد؟ با استفاده از مدل آماری رگرسیون چندمتغیری به آزمون سؤال فوق پرداخته و یافته‌های تحقیق نشان داد که ارتباط مثبت معنی‌داری بین «خوشبختی»، «خوش‌بینی» و «واقع‌گرایی» با «اجتناب از هیجانات منفی» مشاهده می‌شود.

سؤال فرعی ۲: آیا بین مؤلفه‌های هوش هیجانی با هیجان‌های مثبت ارتباط معنی‌داری وجود دارد؟ با استفاده از مدل آماری رگرسیون چندمتغیری به آزمون سؤال فوق پرداخته و یافته‌های تحقیق نشان داد که ارتباط مثبت معنی‌داری بین «خوشبختی»، «خوش‌بینی»، «واقع‌گرایی»، «روابط بین‌فردی» و «همدلی» با «هیجانات مثبت» مشاهده می‌شود.

سؤال فرعی ۳: آیا بین مؤلفه‌های هوش هیجانی با رضایت از زندگی ارتباط معنی‌داری وجود دارد؟ با استفاده از مدل آماری رگرسیون چندمتغیری به آزمون سؤال فوق پرداخته و یافته‌های تحقیق نشان داد که ارتباط مثبت معنی‌داری بین «خوشبختی»، «خوش‌بینی» و «عزت‌نفس» با «رضایت از زندگی» مشاهده می‌شود.

در نهایت، با مقایسه یافته‌های تحقیق حاضر و پیشینه تحقیقات انجام شده در داخل و خارج از کشور مشخص شد که تحقیق حاضر با تحقیقات اسکار (۲۰۰۵)، پیرامون اثرات آموزش هوش هیجانی بر میزان شادمانی نوجوانان ۱۵ تا ۱۸ سال؛ صادقی (۱۳۸۷)، پیرامون اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر میزان شادمانی؛ میرزایی تبار (۱۳۸۶)، پیرامون اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی؛ قهرمانی (۱۳۸۵)، پیرامون اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر میزان خلاقیت و شادمانی جوانان شهر تهران؛ موسوی (۱۳۸۹) پیرامون اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر کنترل خشم، هوش هیجانی و میزان شادکامی و حقوقی و لانگ (۲۰۰۴) پیرامون تأثیر مستقیم آموزش مؤلفه‌های هوش هیجانی بر حالات هیجانی و رفتارهای آینده، هماهنگ است؛ زیرا در تمامی تحقیقات مذکور، مطرح شده است که آموزش هوش هیجانی می‌تواند در افزایش شادمانی مؤثر باشد. در صورتی که در تحقیق ریچاردسون (۲۰۰۷)، پیرامون اثرات آموزش هوش هیجانی بر میزان عزت نفس، خشم و شادمانی دانشجویان، مشخص شد که آموزش هوش هیجانی نمی‌تواند شادمانی را افزایش دهد. بنابراین، یافته‌های تحقیق فوق با تحقیق پژوهش حاضر ناهماهنگ است.

در انتها ضروری است مطرح شود، با توجه به اینکه در تحقیق حاضر مشخص شد هوش هیجانی منجر به افزایش شادمانی در نوجوانان تیزهوش مقطع راهنمایی مدارس شهر تهران می‌شود، از این‌رو، پیشنهاد می‌گردد که در مدارس راهنمایی شهر تهران به برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آموزش هوش هیجانی پرداخته تا از این طریق بتوان با استفاده از آموزش‌های هوش هیجانی توسط روان‌شناسان و مشاوران مدارس، به افزایش هوش هیجانی کمک کرد و در نتیجه میزان شادمانی را در دانش‌آموزان افزایش داد.

پی‌نوشت‌ها

1-Revven Bar-on	4-Eskar
2-Emotional Quotient	5-Mays & Diner
3-Emotional Quotient Intelligence	6-Bar – On Emotional Quotient

منابع

آقایار، سیروس و شریفی درآمدی، پرویز (۱۳۸۵). **هوش هیجانی**. تهران: انتشارات سپاهان،
افتخاری؛ اکبر (۱۳۸۰). "بررسی مقایسه‌ای میزان رشد اجتماعی دانش‌آموزان دبیرستانی منطقه ابوزید آباد شهرستان

بررسی ارتباط بین هوش هیجانی با شادمانی اجتماعی در نوجوانان تیزهوش..... ۱۱۱

کاشان". پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته روان شناسی شخصیت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج.
اکبرزاده، نسرين (۱۳۸۳). **هوش هیجانی از دیدگاه سالوی و دیگران**. تهران: انتشارات فارابی،
بهرامی، هادی (۱۳۷۷). **آزمون‌های روانی، مبانی نظری و فنون کاربردی**. تهران: انتشارات دانشگاه علامه
طباطبایی،

پارسا، محمد (۱۳۸۳). **روان‌شناسی انگیزش و هیجان**. تهران: انتشارات سخن،
جلالی؛ مریم، (۱۳۸۱). "عوامل سازنده هوش هیجانی". پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی.
حسینی، رضا (۱۳۸۱). "مقایسه هوش هیجانی دختران بزهکار و عادی" پایان‌نامه کارشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی،
واحد رودهن.

شکوهری؛ رضا (۱۳۸۱). "شناسایی ارتباط بین هوش هیجانی و هوش شناختی". پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد
واحد خراسان.

صادقی؛ علی، (۱۳۸۷). "اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر میزان شادمانی". پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد
اسلامی، واحد خوراسگان.

قهرمانی؛ آرزو، (۱۳۸۵). "بررسی ارتباط بین هوش هیجانی و نقش‌های جنسیتی با سلامت عمومی و اخلاقیت".
پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرکز.

کیاورچی، جوزف و فورگارس، جوزف پ و مایر، جان (۱۳۸۵). **هوش هیجانی در زندگی روزمره کند و
کاوی علمی**. ترجمه جعفر نجفی زند. تهران: نشر سخن،

ساعتچی؛ محمود، کامکاری؛ کامبیز، (۱۳۸۸). **بررسی میزان شادکامی جوانان شهر تهران**. طرح پژوهشی با
نظارت سازمان ملی جوانان.

میرزایی تبار، سیاوش (۱۳۸۶). "اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان دانشگاه آزاد
اسلامی". پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد کرمان

موسوی؛ اقدس (۱۳۸۹). "پیرامون اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر کنترل خشم، هوش هیجانی و میزان شادکامی".
پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

نمازی؛ مریم، (۱۳۷۷). **روان‌شناسی شخصیت (نظریه‌ها و فرایندها)**. تهران: نشر روان،
نیکوبین، فرود (۱۳۸۴). "نقش هوش هیجانی در موفقیت و شکست تحصیلی دانش‌آموزان ممتاز". پایان‌نامه
کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی دانشگاه آزاد رودهن.

Eskar,P, (2005).**Relational Affression, Gender and Social- Psychological Adjustment**,
University of Illinots at Urbana- Champatign.

Hoghughi, M. & Long, N.(2004).**Handbook of parenting ,theory and research for
practice**. London: sage publication.

Mays. R. M & Diner,M. D. (2003).**personalitystrategies and Issues**. California,
Brroks & Cole.

Mayer, J. D, salovey, P. (1997). Selecting a Measure of Emotional Intelligence: The Case for Ability Scales. In R. Bar-On and J. D. A. Parker (Eds.), Handbook of Emotional Intelligence. San Francisco: Jossey-Bass.

Richardson; A, (2007).The Relation Between Emotional Qutient With Ralationship, Journal; Psychology, no: 56, Page, 12-15.